

สารบัญ

	หน้า
คำนำ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)	3
โค้งฟ้าเหนือทะเลสาบ : บันทึกของผู้ประสานงานชุดโครงการ	5
บทคัดย่อภาษาไทย	13
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	15
กิตติกรรมประกาศ	17
สารบัญ	19
สารบัญตาราง	22
สารบัญภาพ	22
บทที่ 1 บทนำ	23
ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย	25
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	28
คำถามการวิจัย	28
ขอบเขตการวิจัย	29
1. พื้นที่ศึกษา	29
2. ด้านเนื้อหา	29
วิธีดำเนินการวิจัย	29
1. ศึกษาเอกสาร	29
2. การสัมภาษณ์	29
3. การสังเกตโดยตรง	30
4. การวิเคราะห์ข้อมูล	30
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	30
1. ผลงานการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องข้าว	30
2. ผลงานการศึกษาเกี่ยวกับยางพารา	32
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	33
บทที่ 2 สภาพเศรษฐกิจดั้งเดิมของท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ก่อน พ.ศ. 2453	35
ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา : สภาพภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมกับการทำนา	37
1. ส่วนที่เป็นพื้นดิน	37
2. ส่วนที่เป็นทะเลสาบ	39

ชาวนา : การผลิตเพื่อยังชีพ	41
1. การทำนาแบบดั้งเดิม	42
2. ความเชื่อที่สร้างคุณธรรมและจิตสำนึกร่วมของชุมชน	47
3. การซื้อขายแลกเปลี่ยน	49
ความผูกพันที่เป็นภูมิคุ้มกันชุมชนในท้องถิ่น	52
1. การออกปากหรือวาน	52
2. การชอมมือ	53
3. การเป็นเพื่อนเกลอ	54
ความทุกข์ยากของชาวนา	54
1. การเป็นข้าพระหรือเลกวัด	54
2. การเกณฑ์แรงงานตามระบบไพร่	56
3. ส่วยสาอากร	57
4. อากรค่านา	59
บทที่ 3 สภาพเศรษฐกิจท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ตั้งแต่ พ.ศ. 2453-พ.ศ. 2500	65
การผลิตข้าวเพื่อยาย	67
1. หุนจีน : การทำนาครบวงจร	70
2. ชาวนาไทย : การจับจองที่ดินเมื่อเริ่มผลิตข้าวเพื่อขาย	75
3. ชาวนาไทย : การศึกษา ค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น	77
4. แรงงาน : การ “ออกปากจ้าง” แทน “การออกปาก”	78
5. การค้าขายข้าว	79
ยางพารา	87
1. การเริ่มปลูกยางพาราในภาคใต้	87
2. ประเทศไทยเริ่มส่งออกยางพารา	88
3. สวนยางชาวจีน : การทำสวนยางขนาดใหญ่	94
4. สวนยางคนไทย : การทำสวนยางขนาดเล็ก	96
5. การปรับปรุงพันธุ์ยาง	99
6. ที่ดิน แรงงาน : ปัจจัยการผลิตที่สำคัญ	100
7. การค้าขายยาง ก่อน พ.ศ. 2500	104
8. รัฐบาลกับการช่วยเหลือชาวสวนยาง	110

บทที่ 4	สภาพเศรษฐกิจท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	121
	ตั้งแต่ พ.ศ. 2500-พ.ศ. 2539	
	เศรษฐกิจชาวนา	123
	1. การขยายพื้นที่ปลูกข้าวเพื่อขาย	123
	2. เงินและตลาด: ตัวกำหนดวิธีการผลิตและตัวทำลายความสัมพันธ์ทางการผลิต	127
	3. รถไถนาทำลายความสมบูรณ์ของหน้าดิน	128
	4. ข้าวพันธุ์ใหม่ : การเริ่มต้นใช้ “เคียว” เก็บเกี่ยวข้าว	129
	5. ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลงส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ของกลุ่มน้ำ	130
	6. การเช่านา : ผลจากการส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษาและการปลูกข้าวเพื่อขาย	131
	7. การค้าข้าว	134
	8. รัฐ : ระบบชลประทานผลของการพัฒนาเพียงส่วนเดียว	138
	เศรษฐกิจชาวสวนยางพารา	140
	1. การปลูกยางพาราเพื่อขาย : ยางพันธุ์ดีแทนที่พันธุ์พื้นเมือง	140
	2. การทำสวนยางพารา : ชาวสวนสูญเสียรายได้จากเงินออมของกองทุนฯ	145
	3. การขายไม้ยางพารา : ต้นทุนสำคัญในการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิต	147
	4. แรงงาน ที่ดิน : ตัวลดทอนประสิทธิภาพการเพิ่มผลผลิตยาง	149
	5. การค้าขายยางพารา	154
	6. การขายยางของชาวสวนยาง	159
	7. โรงงานแปรรูปและผู้ส่งออก	162
บทที่ 5	บทสรุป	169
	บรรณานุกรม	179
	เอกสารชั้นต้น	181
	เอกสารชั้นรอง	188
	บุคลากร	191
	ภาคผนวก	199
	ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เข้าร่วมการเสวนากลุ่มชาวนา	200
	ภาคผนวก ข รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้านเรื่อง “เศรษฐกิจชาวนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา”	202
	ภาคผนวก ค รายชื่อผู้เข้าร่วมการเสวนากลุ่มชาวสวนยางพารา	203
	ภาคผนวก ง รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้านเรื่อง “เศรษฐกิจชาวสวนยางพารากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา”	204

ภาคผนวก จ อภิธานศัพท์	205
ภาคผนวก ฉ รายชื่อโครงการวิจัยประวัติศาสตร์เศรษฐกิจภาคใต้ บริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลา (ระยะที่ 1)	206

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 ราคาข้าวเปลือกและข้าวสารเมืองสงขลา พ.ศ. 2454 — 2456	68
3.2 ราคาขงธรรมชาติในตลาดโลกและตลาดภาคใต้ พ.ศ. 2449 — 2488	89
3.3 จำนวนเนื้อที่สวนยางพาราธิบดี พ.ศ. 2466 — 2475	91
3.4 ราคาเฉลี่ยยางแผ่นรมควันชั้น 1 ในตลาดโลกและตลาดภาคใต้ พ.ศ. 2489-2503	92
3.5 จำนวนเจ้าของสวนยางขนาดต่างๆ ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พ.ศ. 2497	93
3.6 จำนวนกรรมกรสวนยางที่ขาดแคลน ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พ.ศ. 2477	103
3.7 จำนวนเจ้าของสวนยางพาราที่ไม่กรีดยางเต็มพื้นที่ พ.ศ. 2477	103
4.1 พื้นที่ปลูกข้าวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พ.ศ. 2499 — 2503	124
4.2 ผลผลิตข้าวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พ.ศ. 2505— 2509	125
4.3 พื้นที่เพาะปลูกข้าวนาปี ผลผลิต ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ และราคาข้าวเปลือกเจ้า 25 เปอร์เซนต์ ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ฤดูกาลเพาะปลูก พ.ศ. 2519/20 - 2539/40	126
4.4 พื้นที่ปลูกยางพาราลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จำนวนผู้ถือหุ้นสงเคราะห์และ พื้นที่ที่ได้รับการสงเคราะห์ พ.ศ. 2504-2509	143
4.5 พื้นที่เพาะปลูกยางพารา ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาและพื้นที่ที่ได้รับการสงเคราะห์ ปลูกแทนด้วยยางพันธุ์ดี พ.ศ. 2510-2539	144
4.6 ราคาเฉลี่ย ยางแผ่นรมควันชั้น 1 ในตลาดโลกและตลาดภาคใต้ พ.ศ. 2504-2511	155
4.7 เปรียบเทียบราคาขงยางแผ่นรมควันชั้น 1 ระหว่างตลาดสิงคโปร์ และตลาดหาดใหญ่ พ.ศ. 2512 — 2522	157
4.8 ราคาเฉลี่ยยางแผ่นรมควันในตลาดหาดใหญ่ พ.ศ. 2512-2536	158

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 แสดงสภาพภูมิประเทศและที่ตั้งชุมชนโบราณในลุ่มทะเลสาบสงขลา	38
2.2 ระบบลำน้ำของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาโดยสังเขป	40